

Várostartörténeti

Olvasóink választ és új kérdéseit csütörtökig várjuk!

KI MIT TUD?

Terveink szerint sorozatunk hamarosan véget ér. A *Délmagyarország* szerkesztősége úgy határozott, hogy befejezéséig június 24-én, szombaton délután a Sajtóház újságíróklubjában nyilvános vetélkedőt rendez, s e vetélkedő eredményének a másnapi lapban való közlésével zárja be *Várostartörténeti KI MIT TUD?* címmel majdnem fél éven át, minden vasárnap megjelent rovatunkat.

A vetélkedő részletes tudnivalóit jövő vasárnap közöljük. Előzetesen csupán annyit, hogy a részvétel aló korhatára 15 év, felső korhatár nincs. A 20 résztvevőt a lapunkban előzetesen fôladandó kérdésekre beküldött válaszok alapján válogatjuk — sorsoljuk — ki. Öt kérdéscsoportból adunk föl kérdéseket: *munkásmozgalom, emlékek, néprajz, szabadtéri játékok és utcanevek*. A fôlkészülés-

hez a *Várostartörténeti KI MIT TUD?* című sorozatunk cikkein kívül még a következő irodalmat ajánljuk:

1. TAMASI Mihály: A dolgozók harca a nyomor és kizsákmányolás, az ellenforradalmi rend ellen 1929—1935. Szeged, 1971. (Csak a szegedi vonatkozások kellenek.)

2. NAGY Zoltán—PAPP Imre: Szeged. Bp. 1960. 218—266. l. (A műemléki leírások.)

3. BÁLINT Sándor: A szegedi nép. Bp. 1968.

4. Szóged híros város... A Szegedi Szabadtéri Játékok. Összeáll. a Tömörkény gimnázium történelmi szakköre. A munkát irányította Oltvai Ferencné, Szeged, 1969.

5. PÉTER László: Emlékeit őrzi az utcák. *Délmagyarország*, 1971. szept. 7.—okt. 30.

Aki részt kíván venni, máris megkezdheti a fôlkészülést!

Válaszok

A 65. kérdéshez: A szegedi művésztelep megalapításához Tardos-Taussig Armin által nyújtott anyagi-erkölcsi segítséget, mint dr. Apró Ferenc válaszából megtudhattuk, díszesen kiállított pergamenten köszönték meg a növendékek és az úgypostolai. *Rudnay* sorain kívül nem érdektelen közölni *Móra* Ferenc és *Juhász Gyula* szövegét sem, hiszen ezek a szegedi írók és költők ismeretlen írásai. *Móra* a következőket írta: *A polyva-emberek tömegéből három embertípus magasodik ki: az álmodó ember, a cselekvő ember és a világitó ember. Szívbeli örömmel köszönti benned egyszerre mind a hármat a negyedik embertípus, a semmire se való nézelődő ember: Móra Ferenc.* *Juhász Gyula* pedig ezt: *„Aki a fiatalokkal tart, fiatal marad. Ez a legbiztosabb Steinach-szer a világon. Magam is javíthatatlanul fiatalnak érzem magamat, és mint rangidős ifjú köszöntelek a többiek nevében, Juhász Gyula.”* Az említett díszes pergament egyébként *Detre Béláné* gyűjteményében van. (*Kekezovich János, Kossuth Lajos* sugárút 3.)

A szegedi művésztelep megalakulásával kapcsolatos „piktorbál” alkalmából *Juhász Gyula* egy trefás műsorlapot állított össze, melyen a szereplők a művésztelep tagjai és pártfogói. A máig kiadatlan szöveg, amely *Detre Béláné* birtokában van, így szól:

Itt először! Itt utoljára!
Újszögedi nagy festszép.

TURANDELLO.
Kínai játék prológussal és epilógussal, versekkel, énekekkel, zenével, táncsal, tombolával, világitással és világos hiddal.

Regie: prof. Gyula.
Zenei leiter: Jules Baranyai.

A verseket Eng El költötte.

A zenét Kő Nig szállította.

Főszereplők:
Turandello kínai hercegnő: Misztrik E.

Kérdések

71. kérdés: Szeretnék olvasni rovatukban *Hajdók Béláról*, a munkásmozgalom harcosáról. Nagyon kérem, írjanak róla. (*Kocsis József, Attila u. 22.*)

72. kérdés: Ha írtunk a nyomdáról, írjunk a szegedi moziról is. Melyik volt az első, s melyek követték? (*Pusztai József, Lenin körút 38.*)

73. kérdés: Szorgos figyelemmel kísérem vasárnaponként a *Délmagyarország* Várostartörténeti KI MIT TUD? rovatát. Sok érdekeset olvastam benne. Kérem, írjanak valami közelebbit *Zocskár Andrásról*. (*Abraham Lajos, Gogol u. 3.*)

74. kérdés: Nem tudom, mikor kezdték építeni a szegedi múzeumot, ennek folytán azt sem tudom, hány éves kisgyerekek lehettem (most a 85. évemben vagyok), amikor az a szenzációs hír járta be a várost, hogy a fundamentum ásása közben a munkások egy föld alatti folyosóra bukkantak, amely az akkori állítás sze-

rint a szegedi várat kötötte össze a temesvárral. Ebben a folyosóban három élő embert találtak, akik közül a felszínre hozás után az egyik rögtön meghalt, a másik kettőnek nem emlékszem, mi lett a sorsa. Ez abszolút hihetetlennek tűnik, de ezzel akkor az újságok is foglalkoztak. Bár kevesen lehetünk az élők sorában azok közül, akik akkor már a világon voltak, de hátha akad megkértem, közölje erre vonatkozó emlékeit. (*Szendrei József, Kereszt u. 16.*)

A rovatvezető megjegyzése: A Közművelődési Palota 1895 és 1897 közötti építéstörténetét közölte a *Somogyi-könyvtári híradó* 1970. évi 2. száma, a megnyitás 75. évfordulója alkalmából. A korabeli lapokban a föntiekről semmi sem található.

Az ilyen alagutakra vonatkozó hiedelem gyakori, de többnyire alaptalan. A régi városban lehetnek kisebb alagutak, föld alatti folyosók, de semmi esetre sem a Tisza alatt.

A kínai kultúrmandarin: *Balázs Attila.*
Az udvari költő: *Nagybányai Nagy.*
Az udvari hóhér: *Feld Lajos.*
A kínai orvos: *Wun Der Lich.*

A festők: 6 darab.
A kínai anyacsászárné (láthatatlan): *Kupferstein.*
A kikiáltó: *Lali.*
Számítalan statisztika: *Kafka...*
Szín a természet öle.
Idő: az éj vada.
(*Pusztai József, Lenin körút 38.*)

A rovatvezető megjegyzése: Örülünk, ha akadna, aki a kevésbé közérthető utalásokat is meg tudná fejteni. Mert az ugyan világos, hogy a *Turandello* cím *Pirandello* nevével játszik, de hogy miért éppen vele, nem tudjuk. A „regie” egyaránt jelent rendezőt (*Gyula* pedig *Juhász Gyula* álneve), mint ahogy költséget, költségviselést is, ez esetben pedig a költő önróniája is benne van, hiszen tudnivaló, hogy ez időben nyugdíj nélkül szűkösködik. A *Baranyai Gyulára*, *Engel Vilmosra*, *König Péterre* való utalás is világos. *Ernst Mistrík* de *Monde* osztrák festőnek, szintén *Rudnay-tanítvány*nak, neve fölbukkan *Juhász* egyik alkalmi versében is (*Mariannának ***ik nevénapjára*). A „szereplők” közt előforduló festők nevei már kevésbé ismeretesek. *Lali* talán *Tardos-Taussig Armin* fiára vonatkozhat?

Mozijeggyel. jó könyvvel Moszkvába

Az orosz és szovjet irodalom megismertetése a *Kell a jó könyv* című országos olvasómozgalom célja. Ehhez kapcsolódik a *Csongrád megyei Moziüzemi Vállalat* és a megyei könyvtár „Mozijeggyel, jó könyvvel Moszkvába” címmel indított új megyei pályázata, amely a szovjet filmművészet értékeit kívánja széles körben megismertetni.

A pályázaton részt vehetnek azok a mozilátogatók, akik eleget tesznek az olvasómozgalom feltételeinek és 1972. szeptember 1-ig megnevezik öt szabadon választott szovjet filmet a megye bármelyik filmszínházában. Az igazoló jegyeket, amelyeken az előadás időpontját és a film címét fel kell tüntetni, október 1-ig lehet beküldeni a helyi könyvtárakhoz.

A pályázat eredményeit október 20-án Hódmezővásárhelyen ismertetik, moszkvai IBUSZ-utazást és több értékes ajándéktárgyat sorolnak ki.

Emlékünnepségek a Dózsa-évfordulón

Dózsa György születésének 500. évfordulója alkalmából tegnap, szombaton egésznapos ünnepségsorozatot rendeztek a Dózsa György általános iskolában. Az iskola névadója tiszteletére rendezett ünnepségen részt vett többek közt *Sipos Géza*, az MSZMP Szeged városi bizottságának első titkára és *Papp Gyula*, a városi tanács elnökhelyettese is.

A délelőtti ünnepség a Himnusszal kezdődött, melyet az iskola *Medgyesi Ferenc* tanár által vezetett énekkara adott elő. *Kecskés Antal*, az iskola igazgatója tartott ezután ünneplő beszédet. Ezt követően a gyerekek adtak műsort az évforduló tiszteletére. A jól sikerült műsort *Szöke Dezsőné* tanárnő állította össze és tanította be. Az ünnepség után Dózsanak az épület homlokzatán levő emléktábláját koszorúzták meg. Délben rajz- és kerámia kiállítást nyitott meg *Papp György* szakfelügyelő. A kis tárlaton nemcsak a tanulók, hanem *Kecskés Antal* igazga-

tó és *dr. Somi Imréné* szak-körvezető tanár munkáit is bemutatták. Délután a Tiszán evezősversenyt rendezett az iskola névadójának tiszteletére a *Vásárhelyi Pál* vízi-úttörőcsapat. *Este a klubban találkozót szerveztek, melyen az iskola régi növendékei és tanzári találkoztak a mostani nevelőkkel.*

A *Kenderfonó és Szövőipari Vállalat* leányosztályának önkormányzata is ünnepséget rendezett tegnap, szombaton az évforduló tiszteletére. Az irodalmi szakkör által adott műsort a kézimunka kiállítás megnyitása követte.

Üttörők honvédelmi szemléje

Egész napos seregszemlére gyűlnek össze ma, vasárnap Ásotthalmon a szegedi járás üttörő határőr zászlóalj és az Ifjú Gárda Járási zászlóalj tagjai. Honvédelmi jellegű járóversenyen vesznek részt és találkoznak a határőrség katonáival, tisztjeivel.

Pályakorrekció

KÉPERNYŐ

Színpadról került tévéfilmre a mai fiatal szovjet írónemzedék egyik eredeti tehetségének darabja. A „Pályakorrekció” színházi letétjét ugyan bemutatták nálunk, Szolnokon játszották *A delfin hátán* címmel, ám *Litványi Károly* és *Málnay Levente* olyan ügyes kézzel, jó szemmel alkalmazta képernyőre, mintha szerzője ide tervezte volna.

Nem hibátlan darab, részleteiben helyel-közzel még érezhető a csináltság, figuráinak finom lélekrajzában még ott kísértenek a séma görcei (főleg az elvi síkon bonyolódó szerelmekben, intim emberi kapcsolatokban) — de szemléletmódja friss, őszinte, s hatása is különös. Látszólag két témát akar egyetlen dráma patentjeivel összefogni: az újságíró hivatásában a felelősség, a közzététel, a következetesség és az önkritika parabolyát, ugyanakkor egy másik, egy beteg ember családi és magánéletének meg-

Leibmann Béla felvétele

Somogyvári Rudolf és Pálos Zsuzsa a „Pályakorrekció” egyik jelenetében

lehetően végleges szituációból elemzett tragédiáját. A hetekettő úgy függ össze, hogy hőseink barátok, s személyes kapcsolatuk munkára, magánéletre agyaránt kihatással van. A „Pályakorrekció” lényegében a humanitás drámája: *Igor Korolov*ban, az újságíróban van annyi erkölcsi erő, hogy belássa tévedését, s akkor is levonja magának a következtetéseket, ha felettesei szemet hunyva, sőt lebeszélnek róla, ha

barátján már nem is segíthetünk, hibázhatunk — de a következményeket minden körülmények közepette vállalni kell. Erről szól *Leonid Zshovickij* drámája. Főszerepében *Somogyvári Rudolf* egy tehetséges és felelős ember drámáját játsza el, hűvös fegyelmességgel, izgalmasan. Rendezte: *Zsurzs Éva*.

N. I.

„De szellemét a tűz nem égette meg...”

5. Kiáltvány Ceglédről

Gyorsan, ugyanakkor megfontoltan kellett cselekednie a kereszties hadak fővezérének. Mindenekelőtt katonailag akarta uralni a helyzetet, hogy kedvező pozícióból kísérelje meg a politikai célok elérését. Seregét három részre osztotta. Az ország fontos területein a fegyveres nép jelenlétével kívánta biztosítani túlsúlyát, egyszersmind újabb paraszti tömegek csatlakozását remélte a seregek útjába eső vidékekről. Barabás papot kelet felé küldte a sikeres és a hegyvidék találkozási vonalán. Ezzel mintegy elszigetelte a nemesekhez húzó felvidéki országrészt a forradalomra hajlamosabb paraszti tömegekben bővelkedő Nagyalföldtől. Mészáros Lőrincet, a Duna—Tisza közére küldte, hogy a lelkes

papra bízott sereg vegye birtokába azt a terepet, amelyen át a legrövidebb út vezet Budáról Nándorfehérvárra, s olvassa magába az útvonalon várakozó nagyszámú önkéntest. Ő maga a két szélső irány között a tengelyvonalat választotta. A Rákócson a seregzöm egyik felét öccse, Dózsa Gergely parancsnoksága alá rendelté, megtartván magának a fővezérséget. Budát és Pestet nem hagyhatta biztosítékok nélkül a hátá mögött, ezért a Rákócson marasztalt három ezer fegyverest Száleresi Ambrus pesti polgár vezérletével.

Az átgondolt stratégiai intézkedések után késedelem nélkül, még május tizenhatodikán táborot bontottak, és útra keltek. Ezzel kezdetét vette Dózsa György alföldi hadjárata, a tulajdonképpen

1514-es parasztháború, noha egyelőre csaták nélkül vonultak céljuk felé. A fő irányba haladó zöm tizenhetedikén este érkezett Ceglédre. Letáboroztak a nagy mezőváros északnyugati szélén a homokbuckák között. Ekkor már magukon viselték a csapatok a fegyver és a szerveztség biztos jegyeit. A fővezérnek pedig határozni kellett, hogy milyen módon vívja ki fegyveres hatalma birtokában a jobbágy-számára remélt szabadságot.

Cegléd a programadás helyszíne lett. Itt derült ki igazán, hogy a hadvezérséggel megáldott székely vitéz a politikai vezető szerepére is kiválóan alkalmas. Nem akarta eltörölni a királyságot, ám annál szilárdabban elhatá-

rozta magát a fennálló társadalmi rend emberségsébb átalakítására. Feladatának tekintette a főurak megfékezését, a törvények felülvizsgálását, a jobbágyok jogainak új alapokra való helyezését. Születése, neveltetése révén önként kínálkozó a székelyek példája. Azt akarta, hogy a székelyek számára garantált jogokhoz hasonló helyzetbe kerüljön az ország egész parasztsága.

Ugyanebben a szellemben íródott az a kiáltvány is, amely Cegléden kelt 1514. május tizennyolcadikán: „Székely György, vitéz katoná, a keresztiesek isten-áldotta népének fejedelme és főkapitánya, csak Magyarország királyának s nem együtt a urak alattvalójá, a Magyarországon... levő városoknak, mezővárosoknak és falvaknak, együtt és egyenként, üdvözlötünk! Tudjátok, hogy a hitegető nemesek ellenünk... ártani vágyó kezzeikkel fölkelték, hogy bennünket üldözzenek, háborogassanak és zavarjanak.

Azért is néktek... rendeljük és parancsoljuk, hogy rögtön és azonnal, amint jelen levelünket látjátok, minden késedelem és kifogás nélkül jöjjetek, repüljétek és igyekezzetek Cegléd mezővárosába. Siessetek, hogy így a szent csapat és áldott gyülekezet a nevezett hűtlen és gonosz nemeseknek erejét és kezét korlátozni, megfékezni és megzaboláznia tudja.”

Dózsa tehát óvakodott attól, hogy forradalmi hitvallása mellett a király, és az egyház ellen buzdítson. Sőt, kancellárjával, *Ambrus Dévaványai* pappal levelet írat Ceglédről *Bakócz Tamás*nak, beszámol haderejéről, felszólítja a hercegeket, hogy késedelem nélkül csatlakozzon hozzá mindazon sereggel, amelyet kezdetben megígért. A bíborosnak címzett békülékeny hangú levelet az követte, hogy *Bakócz* május huszonharmadikán végképp eltiltotta az egész kereszties-

hadjáratot, egyházi átokkal fenyegetett meg mindenkit, aki nem teszi le rögtön a fegyvert s nem tér haza azonnal.

Időközben mégis egyre erősödött, szilárdult a paraszti sereg. Szabályosan menetelő alakzatait már kurtósok, dobosok kísérték, Temesköz felé. *Pompás* szakértelemmel keltek át a Tiszán, a Berettyón, a Hármas-Körösön. A Békés melletti szikes réteken táboroztak, amikor megérkezett Dózsa-hoz *Bakócz Tamás* és az urak együttes levele. Látván Dózsa az elszánt és rideg gyűlöletet, komoran szóló, miután *Ambrus pap* felolvasta neki a fenyegetést.

— Nem vagyok én sem gyermek, sem bolond, hogy tréfát üzenek velem. Fogadom az istennek és a szenteknek, hogy összetöröm őket!

Gerencsér Miklós

Következik:
NÉPITELET
APÁTFALVÁN